

su ili stvarne ili lični podaci koji uvelike pomažu razumjevanje, inače već po sebi teško shvatljive, privatne korespondencije.

Na svršetku opaziću slijedeće: Auktor, donesavši krsni list biskupov, (str. 3) u op. 1 pobija kao »docnije izmišljenu bajku« da je Strossmayer bio blizanac. Po samom krsnom listu, bez drugoga, teško je tu vijest proglasiti kao bajku, jer je mogao voditelj matica umrlo dijete i neuvrstiti; a sad imamo i jedno novo svjedočanstvo, koje je objelodanjeno poslije ovog dr. Šišića, i to u djelu dr. O. Aranicki, Ognjeslav Utješinović Ostrožinski, Zagreb 1933, str. 73, gdje je preštampano pismo Strossmayera od 30/I. 1878 Ostrožinskomu, u kojem Strossmayer govoreći o događaju koji se očekivaše u Trakošćanu, piše: a drago će i meni biti ako budu dvojci. I ja sam o dvojaka. Brat mi poslije nekoliko mjeseci umro, pak valjda dobri Bog i njegov blagoslov na me ostavšega izaslao«. Nemoguće je i pomisliti da Strossmayer nije čuo od roditelja koji su živjeli dosta kasno, kad je već Strossmayer bio biskup — otac umro 21/XI 1860 a majka 21/3 1858 — da je on blizanac.

Dr. M. Barada.

Dr. Dragomir Maritsch: Papstbriefe an serbische Fürsten im Mittelalter. Serbische Kloster Buchdruckerei, Srem. Karlovci 1933.

Ova doktorska disertacija, primljena od filozofskog fakulteta u Freiburgu (Švicarska), radi sadržine, kritičnog opažanja i zaključaka, objektivnosti kojom je napisana, zaslužuje osobitu pažnju i pohvalu. Rasprava je podijeljena u tri dijela: uvod — str. VII—XV, pisma papa od Ivana VIII (872—882) do Klementa V (1305—1314) — str. 1—85, — te zaključak sa literaturom — str. 86—95. U uvodu, radi forumu kojemu je disertacija namijenjena, auktor ukratko rekapitulira srpsku povijest od početka do turskog osvojenja. Prikaz tog razvoja je tačan osim nekih pojedinosti; n. pr. pripadnost Bosne do u XII st. Srbiji (str. IX), da ime župan dolazi od »serbischen Worte župa« i t. d. U samoj raspravi auktor hronološkim redom pretresa svako pismo pape pisano kojemu srpskomu knezu, bilo u Srbiji, Duklji ili Zahumlju (12 pisama), kao i obratno, pisma srpskih knezova papama (3 pisma). Tu auktor navodi tačno i iscrpljivo političke i vjerske prilike u kojima, kao i motive radi kojih, je svako pismo nastalo, dali je i koliko uspjeha imalo, ili zašto nije. Auktor, jer je proštudirao cjelokupnu literaturu, osobito onu zapadnu, stavio se na sasma ispravno stanovište i pri svemu do kraja sačuvao naučnu objektivnost, što se mora osobito naglasiti. On opravdava nastojanje raznih papa da Srbiju povrate u svoje krilo, jer »Das Gebiet von Serbien war einmal eine Provinz der römischen Kirche, und sollte nun zu ihr wieder zurückkehren. Das war das Hauptziel der Päpste in den Beziehungen zu Serbien und ihren Fürsten« (str. XIV). Pokazuje kako se Srbija malo po malo sve većma udaljuje od Zapada i priklanja Vizantu. Pri tomu procesu auktor vidi dvije periode. Prva do Stjepana Prvovjenčanoga (1195—1227), koju periodu auktor ovako karakteriše: »Es steht fest, dass Serbien damals (za Stjepana Prvovjenčanoga) noch keine nationalkirchliche Organisation besass, und dass das Bewusstsein des kirchlichen Unterschiedes zwischen Rom und Byzanz im Volke noch nicht klar ausgeprägt war... Die Gesinnung Stephans, auch die seines Vaters (Stjepan Nemanja), war, was aus dem Briefe

klar hervorgeht, durchaus romfreundlich« (str. 33). U drugoj periodi, koja nastaje osnutkom posebne srpske arhiepiskopije (1219) i patrijaršije (1346), Srbija kida sa Zapadom, makar ne preštaju pozivi i pokušaji međusobnog izmirenja. Osobito to poduzima Nikola IV (1288—1292) kod kraljeva Stjepana Uroša II Milutina (1282—1321) i brata mu Stjepana Dragutina, čemu ponajviše pomaže njihova majka Jelena »eine eifrige Katholikin« (str. 47), »eine treue Katholikin ihr ganzes Leben hindurch« (str. 53), koju Jelenu srpska crkva štuje kao sveticu. Ona da je mnogo učinila za katoličku stvar u Srbiji, i to tako da sav crkveni i državni napredak onodobne Srbije treba zahvaliti »ganz dem tiefgreifenden Einfluss der Königin-mutter Helena auf ihre Söhne und deren Politik«. (str. 55).

Rasprava je u svemu na visini. Ipak, jer auktor nije imao noviju literaturu, potkrale su mu se neke netačnosti. Tako str. 6 da je nadbiskupu splitskomu Ivanu, papa Ivan VIII podijelio palij; dok Ivan VIII istom pozivlje dalmatinske biskupe i Ivana arhipresbitera splitske crkve da se vrate u krilo katoličke crkve, da izaberu novog biskupa koji će doći u Rim da primi posvetu i palij (Šišić, Priručnik 206), što oni neučiniše. Str. 6 da je pod Aleksandrom II 1067 bila osnovana neodvisna barsko-duklijanska nadbiskupija, a str. 27 op. 2 da je Duklja »schon am Ende des X. Jahrh. auf dem Landtage von Duvno (Delminium) zum Erzbistum erhoben wurde u. deren Metropolitenerwürde um 1045 Antivari erbte«. Danas tvrditi historičitet sabora u Duvnu nije moguće; povelja pak Aleksandra II da je falsifikat dokazao je davno Šufflay, Acta Alb. I, 18—19. Str. 13 auktor tvrdi da je nadbiskup Rajner bio ubijen od Kačića »wegen des Streites um eine Kirche«, što ne stoji jer je, i te kako poznato, da se je to zgodilo radi zemljišnjog posjeda (Up. Thomas Archidiaconus, Historia Salonitana, ed. Rački str. 73—74). Str. 13 po auktoru biskupija u Stonu bila bi osnovana »auf dem zweiten Konzil von Spalato (925) a Lav VI da ju je potvrdio. Dok na saobru 925, a to je bio prvi a ne drugi splitski, Ston se ni ne spominje; na drugom 928 spominje se kao što se i sve druge biskupije spominju, ali nema ni govora tu o osnutku a još manje o kakvoj potvrdi sa strane pape Lava VI. Naravno uza ove i druge sitnice, radnja je na visini u svakom pogledu, te želim auktoru da ne ostane na ovom samo radu u ovom pravcu, nego neka nastavi jer će tako u velike zadužiti naš narod koji mnogo boluje od krivih informacija i predrasuda.

Dr. M. Barada.

Dr. Lovro Katić: Povijest Katoličke Crkve, Split 1933, 200 str.

Izišla je ova odlična knjiga namijenjena, kako po svemu izgleda, srednjoj školi. Na takav udžbenik davno se čekalo jer dosadašnji stvarno i pedagoški ne odgovaraju. Katićeva Povijest razlikuje se od svih u sastavu i rasporedbi gradiva. Zato mnogomu »tradicionalisti« i sistematičaru neće biti po čudi, ali naprotiv onaj koji pozna današnju opću naukovnu osnovu i potrebe učenika taj će udžbenik rado prihvatiti. Poznata je mana naše nastave da se pri obuci raznih predmeta ne pazi na gradivo njima zajedničko, tako da učenik u više predmeta sluša i uči istu stvar; a to je na štetu i onako već ograničenog vremena i interesa daka. Takav slučaj bio je s učenjem crkvene historije u VIII razredu. Naime u tom razredu